

Cultuurforum

Cultuurbeleid in perspectief

2020

Atelier Duurzaam beleid

Bart Doucet (voorzitter), Sigrid Bousset (ondervoorzitter)
Dries Van Den Broucke (secretaris)

Adinda Van Geystelen, Alexander Vander Stichelen, Bruno Verbergt, Dirk De Wit,
Fred Dhondt, Hilde Plas, John Lievens, Joris Rossie, Jos Geysels, Krist Bebauw, Kurt Melens,
Leen Van Dyck, Luc Devoldere, Paul Corthouts, Relinde Raeymaekers, Rik Pinxten,
Sven De Coninck, Sylvie Dhaene (leden),
Gerda Van der Plas (waarnemer kabinet Schauvliege) en Filip Libin (projectleider)

Brussel, 10 mei 2010

Inhoudstafel

NAAR EEN DUURZAAM CULTUURBELEID IN 2020.....	- 3 -
Uitgangspunten	- 3 -
DOORBRAKEN VOOR 2020	- 4 -
Doorbraak 1 Een open samenleving	- 4 -
Doorbraak 2 Verbinding, dialoog en wisselwerking.....	- 5 -
Doorbraak 3 Bestaande kaders evalueren en beweging stimuleren	- 7 -

Naar een duurzaam cultuurbeleid in 2020

2020. Vlaanderen is een kleine, verstedelijkte regio, gekenmerkt door een grote densiteit en diversiteit. Het is een dichtbevolkt gebied, divers in zijn bevolkingssamenstelling. Een gebied dat zich volop situeert in en verhoudt tot een geglobaliseerde wereld waar de focus, ondanks de grotere verbondenheid door digitalisering, stilaan verschuift en de centrale positie van het Westen aan belang inboet.

Uitgangspunten

Het Vlaanderen dat we in 2020 beogen is een regio met een open blik op een wereld in verandering. Een samenleving die garanties biedt voor de sociale en culturele (grond)rechten en de ontplooiing van de huidige en toekomstige generatie inwoners. Het cultuurbeleid van Vlaanderen draagt op permanente basis bij tot deze beginselen en doelstellingen.

Cultuur is alles wat een samenleving of groep kenmerkt en elk wezen zijn identiteit geeft. Dat is de kracht van cultuur. Cultuur bindt maar werkt ook onderscheidend en is een dynamisch gegeven. Een brede visie op cultuur is een fundament van een integraal en inclusief cultuurbeleid dat interactie en uitwisseling vooropstelt. Het richt zich op de gehele bevolking en neemt de culturele ontplooiing van iedereen als uitgangspunt.

Vandaag wordt het cultuurbeleid nog al te zeer gevoerd vanuit technisch afgebakende domeinen. Een duurzaam cultuurbeleid is grens- en sectoroverschrijdend, het creëert interactie binnen het cultuurbeleid en het culturele veld, alsook interactie tussen cultuur en andere beleidsdomeinen.

In het verleden is er in het cultuurbeleid reeds heel wat gerealiseerd. Wat goed is moet behouden blijven en verder worden uitgebouwd. Ook dat is een kenmerk van een duurzaam beleid. Voorbeelden hiervan zijn de grotere spreiding van cultuurinitiatieven, de aanzetten tot interstedelijke en intergemeentelijke aanpak, de verzelfstandiging van cultuurproductie zonder bevoogding, de inzet op participatie, de interculturalisering van het cultuurbeleid. Het cultuurbeleid gebaseerd op het subsidiariteitsbeginsel heeft in de voorbije decennia gezorgd voor een brede sectorale uitbouw en toenemende aandacht voor cultuur op verschillende beleidsniveaus. Dit heeft een historische verdienste. Een toekomstig dynamisch cultuurbeleid in een veranderende wereld is in essentie een op doelen gericht kwalitatief beleid.

1. Een duurzaam cultuurbeleid is **een vooruitziend beleid**. Het is gebaseerd op onderzoek, kennis en inzicht. Het houdt rekening met wat leeft in de samenleving en speelt snel genoeg in op maatschappelijke tendensen.
2. Een duurzaam cultuurbeleid is **verbonden met andere beleidsdomeinen**. De vaak moeizame relatie zoals met media en onderwijs moet een nieuw elan krijgen en ook andere verbindingen moeten op een duurzame manier worden ontwikkeld.
3. De **maatschappelijke betekenis en economische waarde** van cultuur in een kennismaatschappij staat borg voor een maatschappelijk draagvlak voor het investeren in cultuur.
4. Een duurzaam cultuurbeleid zorgt ervoor dat **cultuur en democratie** hand in hand gaan. De bevolking in onze regio is intens gemengder geworden dan ooit. Een cultuurdemocratisch beleid vertrekt vanuit het cultureel potentieel en kapitaal van de gehele bevolking, van alle verschillende groepen en leden van de samenleving. Het is een beleid dat zorgt voor een kader waardoor vele verschillende cultuuruitingen een plaats krijgen en voor uitwisseling en interactie.
5. Een duurzaam cultuurbeleid **garandeert kansen** uit heden en verleden aan toekomstige generaties, maar ook aan leden van de samenleving die nu verstoken blijven van die kansen tot culturele ontwikkeling.

Doorbraken voor 2020

De doorbraken voor een duurzaam cultuurbeleid die in deze tekst verwoord worden, behoren meer tot de principiële dan tot de strategische orde. Het gaat om de grondbeginselen van een democratische regio en zijn cultuurbeleid.

Doorbraak 1 **Een open samenleving**

Gewenste situatie

Om een open samenleving te realiseren waaraan alle inwoners evenwaardig kunnen participeren, om werkelijke toegang te geven tot grondrechten is er aandacht nodig voor inclusie.

Een inclusief cultuurbeleid is gericht op alle inwoners en op het creëren van kansen voor elk individu om zich te ontplooiën. Deze kansen voor elk individu worden geboden in volle respect voor de diverse samenstelling van de bevolking. Ze zijn prioritair aan de belangen van welomlijnde particuliere groepen met een eigen etnische, religieuze of culturele eigenheid, die als eilandjes naast elkaar bestaan.

In het bijzonder koestert een open samenleving daarbij het publieke domein, omdat dit open staat voor iedereen. De Europese kennismaatschappij heeft haar wortels in de Verlichting, die het 'publiek' maken - versus het 'privé' houden - van kennis, onderwijs en dus ook kunst en cultuur tot ethisch appèl heeft verheven. Het is de opdracht van een duurzaam cultuurbeleid het publieke karakter van kunst en cultuur te verankeren en waar nodig af te dwingen. Beleid en samenleving nemen het engagement op zich om het publieke karakter van kunst en cultuur op elk moment te vrijwaren, ook in tijden van economische crisis, wanneer de mechanismen van vermarkting op een sluipende manier het publieke domein koloniseren. Een duurzaam beleid zorgt voor de beschikbaarheid, toegankelijkheid en de openbaarheid van bronnen, van kennis en informatie en van alles wat ons erfgoed is of wordt. Elke inwoner moet in staat kunnen zijn en de competenties kunnen verwerven om deel te nemen aan en/of deel te hebben in cultuur en openbaarheid. Tegelijk moet toegankelijkheid compatibel blijven met waardering voor creatie en de kunstenaar.

Een open, inclusief beleid is de verantwoordelijkheid van beleidsmakers én culturele actoren én samenleving. Medeverantwortelijkheid, medebeheer en mede-eigenaarschap zijn hierbij essentieel.

Doorbraak

We maken van Vlaanderen een open samenleving en sluiten daartoe een eigentijds cultuurpact af.

Leidende principes voor dit eigentijdse cultuurpact zijn de gelijkwaardigheid van individuen en van groepen, de democratische omgang met minderheden, het fundamentele recht op deelhebben en deelnemen aan cultuur, op ontwikkeling en burgerschap, en de eerbied voor en de bescherming van het publieke domein.

Dit vernieuwde, eigentijdse cultuurpact wordt voorbereid door een breed, open forum, een interactie tussen beleid en culturele veld en samenleving.

Acties

Een vernieuwd, eigentijds cultuurpact wordt voorbereid door een breed, open forum, een interactie tussen beleid en culturele veld en samenleving.

Doorbraak 2

Verbinding, dialoog en wisselwerking

Gewenste situatie

De oud-burgemeester van Amsterdam Job Cohen probeerde na de moord op Theo van Gogh “de boel bij elkaar te houden”. Een duurzaam cultuurbeleid zal er meer en meer moeten voor zorgen “de boel bij elkaar te brengen”. De relaties tussen cultuur en andere domeinen van de samenleving mogen echter niet worden gereduceerd tot het instrumentele. Ook de intrinsieke waarde van cultuur voor de samenleving moet in 2020 evident zijn en duurzaam ingebed. Dit is een permanent bewustwordingsproces.

Een beleid dat verbinding, dialoog en wisselwerking bevordert, voorkomt te sterke culturele tweedelingen. Het is een beleid dat weet om te gaan met diversiteit en dus verschil, met veranderlijkheid in tijd en ruimte en instabiliteit.

Levenslang en levensbreed leren zijn belangrijke hefboomen voor het leren samenleven en bevorderen dialoog en verbinding tussen individuen, groepen en gemeenschappen. Leren in en door cultuur stelt mensen in staat om culturele competenties te verwerven.

Cultuur kan pas duurzaam ontwikkelen en gedijen in een globale - gezonde mix van locale en globale – veranderende omgeving. Cultuur moet ver blijven van provincialistische reflexen en mag zich niet afsluiten van wat van buiten komt. Cultuur mag zich ook niet laten koloniseren door de markt en economische reflexen reduceren tot import/export. In geen van beide gevallen is er ruimte voor ontwikkeling, beweging, bevraging, bestuiving en uitwisseling.

Cultuur moet in de kennismaatschappij toegankelijk zijn voor iedereen en dus ook betaalbaar. Tegelijk moet blijvend worden geïnvesteerd in experiment en de ontwikkeling van talent. Kunst en creativiteit – zowel artistiek als wetenschappelijk – zijn immers de basis voor onze welvaart in de toekomst.

Het beleid dient oog te hebben voor de intrinsieke waarde van cultuur enerzijds en de marktwaarde anderzijds. Andere dan klassieke economische of consumptieve vormen waarbij de burger zich cultuur kan eigen maken, dienen te worden onderzocht. Het beleid heeft een evenwichtig subsidiesysteem, maar ook oog voor de waarde die burgers hechten aan cultuur, en voor wat ze ervoor willen doen (vrijwilligerswerk) en betalen (mede-eigenaarschap, coöperatieve).

Doorbraak

1. De basisvoorwaarde voor een duurzaam beleid is een realistische visie op en ondersteuning van een gezonde bedrijfsvoering in de organisaties – groot of klein – die ons kunst- en cultuurlandschap bepalen. Naast voldoende subsidies en markt zal een duurzaam beleid ook aandacht hebben voor een ‘derde weg’ die gestoeld is op burgerengagement en op de idee dat cultuur deelbaar is tussen makers en gebruikers. In een duurzaam cultuurbeleid zoekt het beleid samen met makers en organisaties naar andere en extra vormen van ondersteuning en financiering.
2. Een duurzaam cultuurbeleid innoveert door coöperatieve ontplooiingsvormen aan te moedigen en door kernen van vrije creativiteit te betoelagen als experimenteertuinen voor potentieel duurzame nieuwe vormen.
3. Het beleid stimuleert het actief verkennen van cross-overs tussen sectoren, domeinen en plaatsen. Het transversaal karakter van culturele initiatieven wordt een belangrijk criterium in de context van subsidieverstrekking. Als toetssteen worden transsectorale voorstellen vooropgesteld, en wordt Vlaanderen als interstedelijke regio gedacht.
4. De omvang van en de diversiteit in de participatie aan het levenslang en levensbreed leren zijn in 2020 substantieel verhoogd. Competenties verworven in het levenslang en levensbreed leren worden gedocumenteerd, zijn zichtbaar en worden gewaardeerd.

Acties

De Vlaamse overheid creëert een beleidskader voor nieuwsoortige financieringsvormen en

coöperatieve werkvormen.

Via heroverweging en heroriëntering van de bestaande cultuurbegroting stelt de Vlaamse overheid een projectbudget samen voor ondersteuning van kernen van vrije creativiteit.

De Vlaamse overheid voert een transversaal cultuurbeleid door:

- beleidsinstrumenten te ontwikkelen die het actief verkennen van relaties tussen domeinen en sectoren aanmoedigen;
- een gedeeld beleidskader en gemeenschappelijke budgetten te creëren met sectoren zoals onderwijs, media, innovatie, enz.

De Vlaamse overheid voert een beleid dat Levenslang en Levensbreed Leren aanmoedigt en de elders verworven competenties waardeert:

- een monitoringsysteem peilt recurrent naar de participatie aan het Levenslang en Levensbreed Leren;
- het brede aanbod aan Levenslang en Levensbreed Leren wordt zichtbaar gemaakt.

Doorbraak 3

Bestaande kaders evalueren en beweging stimuleren

De voorbije decennia werden stappen gezet in de richting van een samenhangend Vlaams cultuurbeleid. Beleidsvernieuwingen werden geïnitieerd. Fragmentatie werd tegengaan door het ontwikkelen van bredere kaders. Toch is het cultuurbeleid vandaag nog in te grote mate versnipperd, sectoraal georiënteerd, organisatiegericht, soms ad hoc en daardoor niet altijd doelgericht en efficiënt. De huidige kaders bestendigen de bestaande verkavelingen en bemoeilijken cross-overs op het niveau van de veldanalyse, de beoordeling en de samenwerking op het terrein.

Gewenste situatie

In 2020 wensen we het Vlaamse cultuurbeleid te zien als een samenhangend, ontschot en volkomen integraal beleid. In het cultuurbeleid is een transitie noodzakelijk van een sectorale benadering naar een breed overkoepelend beleid gericht op doelen. Naast doelstellingen is het nodig om functies en expertises af te bakenen. De grote instellingen kunnen in deze beweging een cruciale rol spelen. Ze zijn bewakers van traditie maar zijn tegelijk mee verantwoordelijk voor de verdere ontwikkeling van een integraal en innovatief cultuurbeleid in transitie.

We moeten durven onder ogen zien dat het huidige systeem van beoordeling en advisering duurzamer kan en aan bijsturing toe is, omdat het aanzet tot bureaucratie en nieuwe vormen van verkaveling. Ook voor kleinere spelers moet het proces van professionalisering haalbaar blijven. Door andere expertises te betrekken bij advisering, kan beweging worden gestimuleerd.

Een duurzaam cultuurbeleid gericht op de toekomst, is innovatief op het vlak van organisatie, kaders en regelgeving, niet alleen op Vlaams niveau, maar ook rekening houdend met de internationale omgeving waarbinnen Vlaanderen opereert. Wat betekent Vlaanderen in zijn omgeving en binnen Europa? Waar zetten we op in en wat vinden we elders? Ontwikkelingsscenario's mogen niet alleen vanuit Vlaanderen worden gedacht.

De verkaveling van het veld op verschillende niveaus, met name op het niveau van de organisaties, op het niveau van het lokale versus het Vlaamse beleid, en op het niveau van de verschillende beleidsdomeinen, maakt het debat over lange termijn doelen, over functies en over herpositioneren en herstructureren echter moeilijk. Het gebrek aan afspraken tussen de verschillende beleidsniveaus bemoeilijkt het debat over doelen en functies in het cultuurbeleid. Het beleid op Vlaams en stedelijk niveau moet meer complementair, ontwikkelingsgericht en transversaal worden gedacht. Transversaal: de verzuchtingen van afzonderlijke steden, plaatselijke belangen of sectorale huisjes zijn geen waarde op zich. Museumbeleid, theaterbeleid, vrijetijdsbesteding enz. moeten op Vlaams niveau gedacht, gepland en gesubsidieerd worden, en ingekaderd in een vanzelfsprekend stedelijke en internationale leefomgeving. Ieders plaats moet dus breed geografisch worden gedacht. Tegelijk betekent transversaal ook denken en handelen over de sectorgrenzen heen. Cultuur moet in verbinding staan met andere domeinen zoals, economie, wetenschap en innovatie, het sociale beleid, stedenbeleid, media en onderwijs en internationale betrekkingen. In de kennismaatschappij van morgen moeten we mensen aanmoedigen om zich te ontplooien in een divers veld van menselijke vaardigheden. Professionaliteit is een combinatie van competentie in de diepte en de diversiteit in de breedte.

Doorbraak

Het Vlaamse cultuurbeleid is niet enkel gericht op het subsidiëren van organisaties en sectoren, maar ook op het bereiken van brede maatschappelijke doelen. Deze doelen voor cultuur worden geformuleerd in dialoog met de prioriteiten in andere maatschappelijke domeinen zoals economie, innovatie, zorg, stedenbeleid, media onderwijs, én met een internationaal ijkpunt. Veldanalyses, toekomstscenario's en het inzetten van expertise zijn de basis voor doelen, functies, effecten en resultaten die richting geven aan de culturele spelers.

Het formuleren van overkoepelende doelen over de deelsectoren heen moet leiden tot een integrale visie eerder dan tot verdere decretale versnippering. De beleidsinstrumenten worden ingezet vanuit een visie en niet omgekeerd.

Acties

Op basis van veldanalyses en toekomstscenario's formuleert de Vlaamse overheid brede maatschappelijke doelen voor het cultuurbeleid.

Overleg tussen het beleidsdomein cultuur en andere maatschappelijke domeinen leidt tot het formuleren van gemeenschappelijke doelen.

In overleg met alle relevante actoren en in functie van het voorgaande worden de bestaande beoordelings- en evaluatiecriteria voor erkenning en subsidiëring herdacht en uitgebreid.